

TARIX FANINI O'QUVCHILARGA O'QITISHDA OG'ZAKU USULDAN FOYDALANISH

Qosimova Shaxnozaxon Abdumajit qizi

Andijon viloyati Asaka tumani 7-umumta'lim maktabining
tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya:

Maktab o'quvchilariga tarix fanini o'qitishda turli xil usullardan foydalanish mumkin. Shulardan biri og'zaki usulda dars o'tish bo'yicha maqolada ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Og'zaki usul, jonli nutq, tarixiy jarayon, mantiq, badiiy timsollar.

O'qituvchining jonli nutqi o'quvchilarning ko'z o'ngida tarixiy o'tmish va hozirgi ijtimoiy hayotning yorqin manzarasini, xalq ommasining mehnat va qudratini, kishilarning yorqin qiyofasini gavdalandiradi. O'qituvchining bayoni ishonitiruvchi kuchga ega. Jonli nutq o'quvchi ongiga tez etib boradi, uni malum xulosalarga olib keladi, tarixiy jarayonning qonuniyatlarini tushunishni osonlashtiradi. O'quvchilarga tarixiy materialni tahlil qilish va umumlashtirish namunasini ko'rsatib beradi. O'qituvchining jonli nutqi puxta bilim va malaka manbai bo'lish bilan birga, juda katta tarbiyalovchi kuchga ega. O'qituvchi nutqidagi mantiq, urg'uning kuchi, dalillarning jonli va ishonarli bo'lishi o'quvchilarning ongiga, xis-tuyg'ulariga kuchli tasir ko'rsatadi, ularni fikrlashga o'rgatadi, malum xulosalarga olib keladi, tarixiy jarayonni, uning qobiliyatlarini to'g'ri tushunishga (olib) yordam beradi. Jonli nutq darsda monologik va suhbat yoki dialogik formasida bo'ladi. O'qituvchining tarix darsligidagi nutqi shunday qilib, birinchidan informatsiyaviy funktsiyani amalga oshiradi. Yuqorida takidlab o'tilganidek, u o'tmish va bugungi kun hayotining barcha, to'la manzarasini gavdalandiradi. Ikkinchidan, nutqning mantiqiy (logik) funktsiyasi bor. Unda inson uylashining, mantig'ining dalillovchi kuchini ko'rsatadi, u orqali o'quvchilar ongiga tarixiy jarayon qonuniyatlari etkaziladi. Uchinchidan jonli nutq tarbiyaviy funktsiyani ham amalga oshiradi. Tarix o'qitish jarayonida o'quvchilarning o'quv materialini puxta o'zlashtirib olishni taminlashga yordam beridagan har xil matnlar: darsliklar, o'quv qo'llanmalari, ilmiy-ommobop va badiiy asarlardan keng foydalanish mumkin.

Tarixni yangi yo'nalishlar bo'yicha o'qitishdan maqsad o'quvchilarga bilim berish va malakalar hosil qilish bilan birga juda murakkab va masuliyatli tarbiyaviy vazifalarni ham amalga oshirishdir. Bunda ko'proq o'qituvchining g'oyaviy siyosiy tayyorgarligi, axloqiy qiyofasi, madaniyati muhim o'rin tutadi. Demak, maktabda tarix o'qitish eng avvalo, o'qituvchilarning saviyasiga, ularning nazariy bilimi va pedagogik mahoratiga, o'qituvchi jonli nutqining didaktik talablariga javob bera olishiga bog'liqdir. O'qituvchining nutqi, bayonining ilmiyligi g'oyaviy-siyosiy pishiqligi, hayotiligi, tarbiyaviy xarakteri, ko'rsatmaliligi, o'quvchilarning mustaqilligi va faolligini oshirishga, ularda ko'nikma va malakalarni hosil qilishga yordam berishi, fikrlar izchilligi va tushunarli bo'lishi jihatidan hozirgi zamon uslublariga to'liq javob beradigan bo'lishi lozim. Tarix o'qitishda o'qituvchi ham, ayniqsa o'quvchilar o'qituvchi bayonini o'zlashtirishda bazi qiyinchiliklarga duch kelishadi. O'quvchilar yozdirilgan izoh matnlarni hohlagan vaqtda qayta-qayta o'qib chiqishlari mumkin, ammo o'qituvchining bayonini qayta eshita olmaydilar. Shunda o'qituvchining nazorati va rahbarlik qilishi ayniqsa katta axamiyat kasb etadi. Tarixni o'quvchilar yanada puxta o'zlashtirib olishlari uchun quyidagilarga etibor berish lozim: o'quvchilarning o'rganishi pedagogik jihatidan tug'ri tashkil etilishiga; o'qituvchi bayon tizimlarining pedagogik jihatdan tug'ri tashkil etilishiga; bayon qilinadigan materialni o'quvchilarning yozib olishiga etibor berish lozim. Tarix o'qitishning hamma soatlarida ham o'quvchilarga darsni bayon qilish rejasini berish va xatto uni doskaga yozib qo'yish, materialni shu reja asosida bayon etish lozim bo'ladi. Bu birinchidan o'qituvchi bayonining muntazamligi va izchiligini taminlasa, ikinchidan, o'quvchilar olgan bilimning ham aniq, puxta va mustaqil bo'lishini, eng muhimi uning tizimli ravishda, izchillik bilan yaxlit o'zlashtirilishini taminlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sadiev A. O'zbekiston xalqlari tarixini o'qitish.T., 1993
2. O'zbekiston tarixi va madaniyati.T., 1992
3. Pospelov N., Pospelov I. Formirovanie mislitel'nyx operatsii u starsheklassnikov.M.,1919
4. Lerner I.Ya. Didakticheskaya osnovi metodov obucheniya.M., 1911

